

Jesień na działce – 17 prac ogrodowych, o których musisz pamiętać

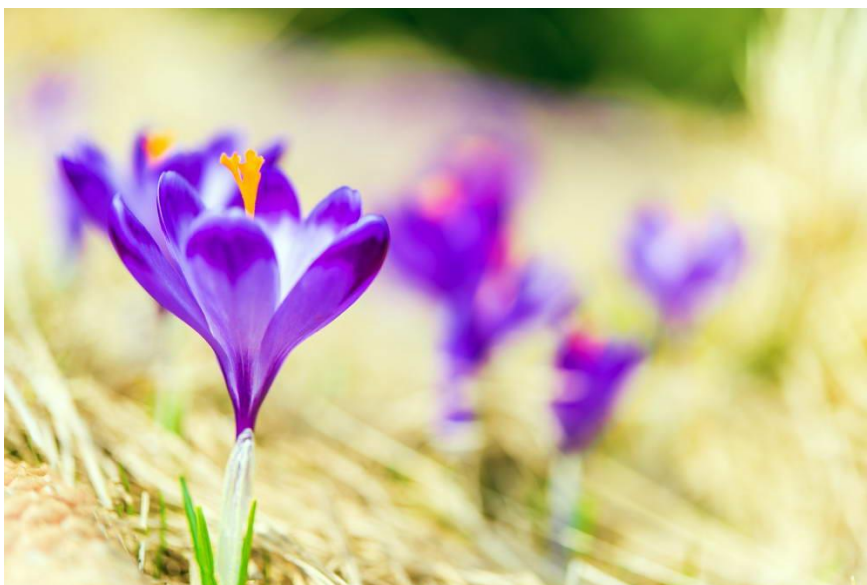

Jesień w ogrodzie to dobra pora na sadzenie roślin – zarówno drzew i krzewów, jak i mrozoodpornych roślin cebulkowych. Nawet, jeśli nie planujesz teraz nowych nasadzeń, koniecznie pamiętaj o szeregu zabiegów pielęgnacyjnych, dzięki którym ogród bezpiecznie przetrwa zimę i będzie na nowo cieszył oko wiosną.

Jesień w ogrodzie to osobliwy czas – niektórzy wygodnie rozsiadają się w domach, woląc jedynie patrzeć, jak ich ogród nabiera złotych barw. Inni decydują się zakasać rękawy i przygotować swój skrawek zieleni na nadejście zimy. My skłaniamy się raczej ku temu drugiemu rozwiązaniu, bowiem nawet osoby bez ogrodniczego zacięcia powinny pamiętać, że koniec roku to okres intensywnych prac, które zaowocują (często dosłownie), gdy nadejdzie wiosna.

1. Na jesień zasadź w ogrodzie rośliny cebulowe, które zakwitną wiosną

- **Kiedy:** wrzesień - październik (ewentualnie listopad)
- **Gatunki:** krokus, szachownica, narcyz, przebiśnieg i cebulica (sadzić najwcześniej), tulipan, szafirek, lilia (z wyjątkiem mieszańców orientalnych), hiacynt, czosnek ozdobny, rannik, zawilec i kosaciec żytkowany (sadzić do końca października)

Większość kwiatów, które z zachwytem oglądamy na wiosnę, należy do roślin cebulowych. A te należy posadzić przed zimą, by tak, jak na przykład przebiśniegi czy krokusy, zakwitły podczas pierwszych cieplejszych przedwiosennych dni.

Jak wybrać dobre cebulki? Zwróć uwagę, czy nie są przesuszone, przebarwione lub uszkodzone, bez okrywających łusek. Z wyjątkiem cebulek lilii i narcyzów, nie kupuj cebulek, które mają wypuszczone liście lub korzenie.

Jak posadzić cebulki? Wybierz miejsce, które jest raczej nasłonecznione, wyrwij ewentualne chwasty, nawieź przepuszczalną i niekwaśną ziemię (nie polecamy na przykład gleby gliniastej). Cebulki zasadź piętka do dołu na głębokość równą mniej więcej wysokości trzech takich cebulek. Spulchnij ziemię nieco poniżej poziomu sadzenia cebul. Umieść je w odległościach równych około dwóch lub trzech ich szerokości. Jeśli chcesz dodatkowo zabezpieczyć je przed myszkującymi jesienią w ogrodzie gryzoniami, umieść cebulki w specjalnie do tego przeznaczonych ażurowych koszyczkach.

2. Zasiej kwiaty

- **Kiedy:** wrzesień
- **Gatunki:** ostróżka letnia, chaber bławatek, mak lekarski, pozłotka kalifornijska, ubiorek gorzki i inne

Jesienią w ogrodzie warto też zasiać nasiona roślin, które kwitną późną wiosną i latem. Znajdziemy wśród nich między innymi byliny takie jak pozłotka kalifornijska (zwana także maczkiem kalifornijskim) czy ostróżka ogrodowa.

3. Zakończ nawożenie roślin

- **Kiedy:** wrzesień

Rośliny ozdobne nawozi się mniej więcej do końca sierpnia. Natomiast we wrześniu możesz jeszcze ostatni raz przeprowadzić nawożenie trawnika. Wykorzystaj do tego specjalnie

przeznaczoną na tę porę roku mieszankę zawierającą przede wszystkim fosfor i potas, które wspomagają regenerację trawy i podnoszą jej odporność na choroby i przymrozki. W jesiennym nawozie nie powinno być za to dużo azotu, który niepotrzebnie pobudzałby trawę do wzrostu.

4. Jesień w ogrodzie – zbierz owoce, warzywa i nasiona

- **Kiedy:** wrzesień - październik

Zbiory większości plonów przypadają na wrzesień. Wówczas cieszymy się smakiem jabłek, gruszek, śliwek, winogron i innych owoców, a także kapusty i warzyw korzeniowych – marchwi, pietruszki, selera, buraków, cebuli i ziemniaków. Możesz także pozbierać zioła, owoce dzikiej róży lub głogu, by przygotować z nich zdrowotny napar lub nalewkę. Oprócz tego dojrzałe są już orzechy laskowe, a w październiku także orzechy włoskie. Gdy jest sucho i słonecznie, zbierz także nasiona roślin jednorocznych, które przydadzą się w przyszłym roku.

5. Przenieś do wnętrza wrażliwe na mróz rośliny doniczkowe

- **Kiedy:** wrzesień/przed pierwszymi przymrozkami
- **Gatunki:** m.in. pelargonia, mirt, fuksja, oleander, różne gatunki roślin cytrusowych

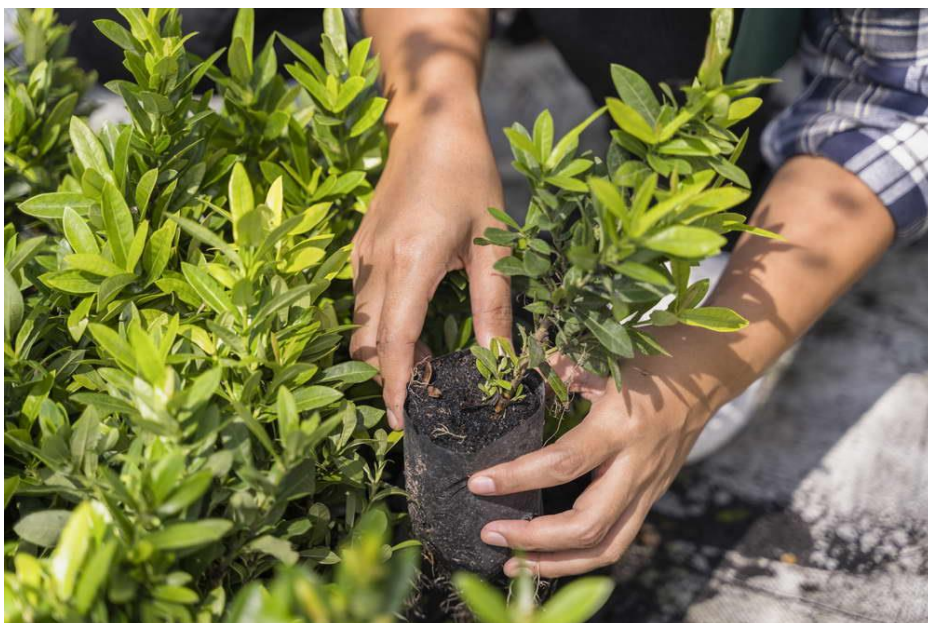

Dla niektórych roślin jesień w ogrodzie może się okazać zabójcza. Już we wrześniu należy więc zabrać do [domu](#) rośliny typowo pokojowe, które latem zostały wystawione na [taras](#) czy do ogrodu. Jeśli zrobisz to później, gdy na zewnątrz zrobi się już chłodniej, a w domu będzie działać ogrzewanie, dla roślin może się to okazać trudnym do zniesienia szokiem termicznym.

Inne trzymane w pojemnikach rośliny (przykłady powyżej) schowaj w dobrze wentylowanych pomieszczeniach jeszcze przed zapowiadаныmi pierwszymi nocnymi przymrozkami. **Rośliny zrzucające liście na zimę** trzymaj w piwnicy lub [garażu](#), gdzie jest dość ciemno i chłodno, ale nigdy nie ma mrozu. Natomiast **pojemnikowe rośliny zimozielone** potrzebują więcej światła i trochę wyższej temperatury (do 10 stopni). Możesz je ustawić na przykład na dość dobrze oświetlonej klatce schodowej lub w [ogrodzie zimowym](#).

6. Dokonaj potrzebnych nasadzeń i przesadzeń

- **Kiedy:** wrzesień - listopad
- **Gatunki:** większość gatunków drzew i krzewów, w tym także iglastych, zimozielonych i owocowych (z wyjątkiem tych wrażliwych na mróz, jak brzoskwinia, morela, klon palmowy), byliny, rośliny dwuletnie, rośliny zarówno sprzedawane w pojemnikach, jak i kopane z gruntu

Wbrew pozorom większość roślin najlepiej sadzić nie [wiosną](#), ale jesienią, gdy mają czas na zakorzenienie się i nie są narażone na suszę. Wykorzystaj ten okres, by posadzić sprzedawane w szkółkach **rośliny z gruntu**, zazwyczaj tańsze od pojemnikowych. Mają one odkryty system korzeniowy i należy je sadzić, gdy zrzuciły już liście (druga połowa października-listopad).

We wrześniu i październiku w sprzedaży dostępne są także **rośliny balotowane**, czyli takie, które rosły w gruncie, ale przycinano im co pewien czas korzenie. Tak uprawiane rośliny – najczęściej gatunki zimozielone – rozpoznasz po korzeniach owiniętych w jutę umocowaną w drucianej siatce.

Jeśli założyłeś wcześniej rozsadnik, na którym rosną **rośliny dwuletnie**, teraz możesz je przesadzić do gruntu. Do takich gatunków należy między innymi dzwonek ogrodowy, niezapominajka, bratek, malwa, naparstnica i stokrotka. We wrześniu warto także posadzić właśnie kwitnące **wrzosy**.

Możesz również posadzić **byliny**, a te, które już są w ogrodzie i bardzo się rozrosły, należy podzielić. Pamiętaj jednak, że czas przycinania bylin przypada dopiero na wiosnę.

7. Jesień w ogrodzie – nie zapominaj o podlewaniu!

- **Kiedy:** okresy bezdeszczowe aż do pierwszych przymrozków

Chociaż jesień w ogrodzie rzadko przynosi upały, nie zapominajmy, że gdy podczas wielu dni nie ma deszczu, także o tej porze roku rośliny potrzebują podlewania. Jesienią istotne jest to zwłaszcza dla roślin zimozielonych i iglastych, by zmagazynowały w tkankach wodę, której zimą będzie im brakować. Takie rośliny bowiem cały rok wyparowują wodę, której nie mogą uzupełnić, gdy ziemia jest zamrznięta. Muszą więc zawczasu być dobrze nawilżone. W przypadku suchych dni ogród podlewamy aż do momentu, gdy zamarznie ziemia.

8. Spulchnij i odchwaść glebę na rabatach

- **Kiedy:** wrzesień - listopad

Jeśli chcesz poprawić strukturę gleby, a także jej nawodnienie, możesz przekopać [działkę](#). Jesień w ogrodzie to także dobry moment na usunięcie chwastów. Spulchnij glebę najpóźniej w listopadzie.

9. Przytnij rośliny, które tego potrzebują

- **Kiedy:** wrzesień - listopad

Wykonaj ostrożne cięcia pielęgnacyjne, by zapobiec ewentualnym przyrostom w przypadku chwilowego ocieplenia. Gdy jesień w ogrodzie dobiegnie końca i złapie mróz, świeżo wyroste pędy uschną, a wówczas roślina będzie bardziej narażona na choroby. Pod koniec listopada przytnij ogrodowe pnącza, na przykład powojniki (z wyjątkiem kwitnących na przetomie kwietnia i maja).

10. Walcz z chorobami roślin, usuń zmienione chorobowo liście

- **Kiedy:** wrzesień - do pierwszych mrozów

Przyjrzyj się liściom Twoich ogrodowych okazów. Jeśli zaobserwujesz na nich zmiany chorobowe, przytnij zarażone pędy, a opadnięte, zniekształcone przez chorobę liście zbierz do worka i wyrzuć. Rośliny zaatakowane przez grzyby, opryskaj przed nadejściem mrozów środkami grzybobójczymi.

Jak rozpoznać choroby warzyw i owoców?

Na liściach jabłoni, gruszy, śliwy i innych drzew owocowych mogą pojawiać się jasne plamki, co świadczy, że roślinę zaatakował **rubinowiec owocowiec**. Innym jego objawem jest słabe owocowanie.

Jeśli liście papryki, pomidora, ziemniaka lub bakłażana szarzeją, brązowieją i usychają, to warzywa trawi groźna dla nich choroba - **pordzewiacz pomidorowy**.

Na choroby narażone są również krzewy owocowe. O obecności **wielkopąkowca porzeczkowego** na czarnej porzeczce mówią pąki kwiatów - nadmiernie powiększone i zamknięte. Pożółkłe i zwiędnięte liście oraz obumarłe pędy na truskawce czy malinie wskazują, że krzaczki chorują na **werticiliozę truskawkową**.

Czereśnię, brzoskwinie, morelę i śliwę najczęściej atakuje **leukostomoza drzew pestkowych**. Objawia się więdnieniem liści na porażonych chorobą pędach. Tak zwana **zaraza ziemniakowa**, dotycząca zwykle ziemniaki, może pojawić się także na pomidorze czy papryce. Oznaką schorzenia są plamy na liściach i gnijące owoce.

11. Zwalczaj szkodniki warzyw i owoców

Obecność szkodników w ogrodzie często niweczy efekty wieloletniej pracy i wysiłków. Symptomy chorób i żerowania robaków widoczne są gołym okiem. Każdą walkę ze szkodnikami najlepiej rozpocząć zanim te pojawią się na roślinach, czyli stosując działania zapobiegawcze. Jeśli mimo wszystko intruzy zaatakują, trzeba sięgnąć po inne środki - nie zawsze muszą to być preparaty chemiczne. W walce ze szkodnikami pomocne mogą być mikstury sporządzone z warzyw lub ziół.

Jak rozpoznać rodzaj choroby i szkodnika?

- **choroby grzybowe** - sprzyja im wilgoć i ciepło:

- biały, mączysty nalot na liściach i płatkach kwiatów - mączniak prawdziwy;
- plamy w kolorze ceglanym na spodniej stronie liści - rdza;
- mokre i miękkie brązowe plamy na liściach - zgnilizna;
- szary i pylący kożuch na liściach i łodygach - szara pleśń.

- **szkodniki:**

- chrząszcze - wysysają soki z liści i młodych pędów;
- mszyce - wysysają soki z liści, które stają się pomarszczone i oblepione lepłą substancją;
- gąsienice motyli - wygrzyzione dziury w liściach i kwiatach, widoczne czarne kulki odchodów;
- ślimaki - wygrzyzione dziury w liściach, łodygach i cebulkach;
- mrówki - pogryzione korzenie roślin.

12. Złota jesień w ogrodzie? Zbieraj opadnięte liście

- **Kiedy:** wrzesień - listopad

Pamiętaj o grabieniu liści opadających na trawnik i grządki. Zalegające liście mogą spowodować żółknięcie i gnicie połaci trawy, a następnie powstanie dziur w trawniku. Oprócz tradycyjnych grabi możesz wykorzystać dmuchawę do liści. Po ich zebraniu najlepiej zrób z nich kompost.

13. Koś trawnik aż do momentu, gdy trawa przestanie rosnąć

- **Kiedy:** do pierwszych mrozów

Dopóki trawa rośnie i nie ma mrozu, trzeba dbać o koszenie trawnika, nawet jeśli to już listopad. Przed przyjściem zimy trawa powinna być przycięta **na wysokość około 5 cm**. Krótsze przycięcie

może osłabić odporność trawy na niskie temperatury. Z kolei pozostawienie wyższych źdźbeł niesie ze sobą ryzyko pojawienia się chorób takich jak pleśń śniegowa. Oprócz koszenia, do listy prac na jesień w ogrodzie możesz także dodać **napowietrzenie trawnika**, by roślinom łatwiej było pobierać z ziemi substancje odżywcze.

14. Oczyszczyć oczko wodne

- **Kiedy:** wrzesień - listopad

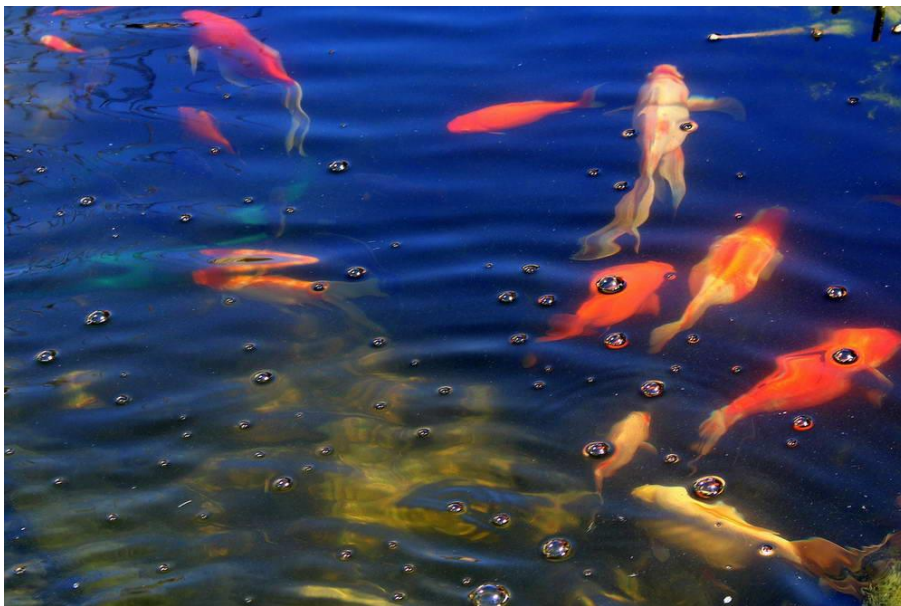

Odtów nieodporne na mróz rośliny wodne. Już we wrześniu, zanim nadejdą przymrozki, przenieś z oczka do umieszczonego w jasnym pomieszczeniu akwarium takie rośliny jak hiacynt wodny, piscja, grzybień, azolla karolińska, salwinia czy cibor. Temperatura wody powinna wynosić około 15-18 stopni.

Zbieraj opadłe na powierzchnię wody liście.

Oczyszczyć lustro wody. Usuń nadmiernie rozrośnięte rośliny wodne, by pozostawić mniej więcej 80-90% wolnej przestrzeni na powierzchni wody.

Przenieś do akwarium ryby i spuść wodę z małych i płytkich zbiorników. Jeśli głębokość jest mniejsza niż 120 cm, przed nadejściem mrozu odtów ryby i przenieś je do znajdującego się w jasnym i chłodnym wnętrzu akwarium. Zainstaluj w akwarium pompę i zadbaj o temperaturę wody w granicach 5-8 stopni, wówczas nie musisz karmić ryb, które poniżej 10 stopni wpadają w stan odrętwienia.

Większe zbiorniki wodne (o głębokości min. 120 cm) oczyścić i odłowić z nich egzotyczne ryby. Jesień w ogrodzie to dla nich dość niewdzięczna pora. Usunąć suche liście roślin wodnych, pozostawiając nietknięte rośliny szuwarowe, w których mogą schronić się zwierzęta. Wymienić część wody i oczyścić zbiornik z zalegającej na dnie materii organicznej, zostawiając warstwę mułu dla zwierząt. Pamiętać, że we wrześniu należy przenieść do akwarium ryby egzotyczne, natomiast pozostałe na zewnątrz gatunki ryb przy temperaturze poniżej 10 stopni nie wymagają już karmienia. Zainstalować tzw. sztuczny przeręb – styropianowy lub plastikowy pierścień, dzięki któremu nawet podczas silnych mrozów na powierzchni wody pozostaje niezamrożony obszar.

Zabierz do nienarażonego na mróz pomieszczenia instalacje wodne. Wodotryski, fontanny czy pompy mogą ulec zniszczeniu, jeśli pozostaną na zimę w zbiorniku wodnym. Oczyścić je i przechować we wnętrzu o temperaturze powyżej zera.

15. Wykop cebule roślin, które nie są mrozoodporne

- **Kiedy:** pierwsze przymrozki (najpóźniej w listopadzie)
- **Gatunki:** begonia bulwiasta, kanna, dalia, mieczyk, frezja, galtonia, krokosmia, tygrysówka, warkocznica, lilie orientalne (inne rodzaje lilii wykopujemy tylko co kilka lat)

Gdy przyjdą pierwsze przymrozki, nie zapomnij ściąć zważonych liści i wykopać cebulki. Następnie oczyść je, odrzucając te, które są chore lub pokryte pleśnią. Po selekcji osusz pozostawione cebulki.

Jak przechowywać cebulki? Wybierz ciemne i chłodne (najlepiej 5-10 stopni) pomieszczenie o dobrej wentylacji, gdyż w innych warunkach cebulki łatwo gniją. Porozkładaj je w skrzynkach z odrobiną piasku, torfu lub trocin.

16. Jesień w ogrodzie bywa mroźna – zabezpiecz rośliny

- **Kiedy:** listopad/zaraz po pierwszych mrozach (przy ok. - 5 stopniach)
- **Gatunki:** byliny, trawy ozdobne, drzewa owocowe, pnącza, wrażliwe na mróz drzewa i krzewy (zwłaszcza lilia, rododendron, azalia, jukka, hibiskus ogrodowy, róża, hortensja, budleja, bambus)

Zabezpieczenie ziemi wokół roślin przed mrozem i utratą wody. Jeśli chcesz, by Twoje rośliny przetrwały chłodną jesień w ogrodzie, ziemię wokół bylin, pnączy, wrażliwych na zimno krzewów i drzew wyściel korą, trocinami, iglastymi gałązkami (tzw. stroisz) lub liśćmi (byle nie orzecha włoskiego lub dębu, a więc o dużej zawartości garbników). Ściółka nie tylko chroni rośliny przed przemarznięciem, ale też już w okresie wegetacyjnym zabezpiecza przed nadmiernym nagrzewaniem i pomaga blokować wzrost chwastów.

Usypanie kopczyków wokół krzewów i pnączy. Dodatkową ochroną w przypadku najbardziej wrażliwych na niskie temperatury krzewów i pnączy będzie kopczyk z ziemi ogrodowej. Usyp go wokół rośliny na wysokość około 30-40 cm.

Ostonięcie całych roślin przewiewnym materiałem. Do tego celu użyj stomianej maty, kawałka juty lub agrowłókniny. Nie owijaj szczelnie gałązek roślin zimozielonych (na przykład rododendronów), zamiast tego rozepnij materiał na podpórkach, by nie stykał się z rośliną. Przedtem dobrze ją podlej.

Bielenie wapnem drzew owocowych. W sadzie pnie drzewek należy pobielić wapnem, by zapobiec pękaniu kory.

Związanie liści traw ozdobnych. Jeśli uprawiasz wrażliwe na mróz ozdobne trawy, takie jak trawa pampasowa czy młode rozplenice lub miskanty, obwiąż ich kępy i owiń przewiewnym materiałem (słoma, juta, agrowłóknina) zaczeponym na wbitych wokół kępy palikach. Nie zapomnij o rozłożeniu wokół traw ściółki.

Obwiąż rośliny o pokroju kolumnowym i stożkowym. Okazy, które mają wysoką, smukłą sylwetkę (na przykład żywotniki, cisy, cyprysiki, jałowce), można obwiązać spiralnie sznurkiem od najniższych do najwyższych gałęzi. Dzięki temu ich korony nie odkształcą się pod ciężarem zalegającego śniegu. Nie wiąż drzewek zbyt mocno, ale jednocześnie na tyle silnie, by sznurek wytrzymał podczas wietrznych i śnieżnych dni.

Okryj zimujące na dworze rośliny pojemnikowe. Aby przetrwały jesień w ogrodzie w dobrym stanie, ustaw rośliny w zacisznym, nienastłonecznionym miejscu. Donice roślin owiń jutą, grubym papierem, folią pęcherzykową lub styropianem albo wsadź do wypełnionych papierem lub suchymi liśćmi kartonowych pudełek. Ważne, aby warstwa materiału chroniącego pojemniki była dość gruba. Pozostawiając miejsce na dostęp powietrza, okryj nadziemną część roślin słomą, jutą albo agrowłókniną. Alternatywą dla tej metody jest zadołowanie roślin doniczkowych – należy wkopać je wraz z pojemnikami do gruntu i przykryć ziemię warstwą ściółki.

17. Zabezpiecz sprzęt ogrodniczy

- **Kiedy:** listopad

Narzędzia do kopania (grabie, łopaty, motyki, widły) i cięcia (sekatory, nożyce). Oczyszczyć wodą i drucianą szczotką, następnie osuszyć i potraktować środkiem konserwującym (olej, spray WD-40). Schować narzędzia w suchym pomieszczeniu.

Rury, krany i wąż ogrodowy. Zamknij zawór doprowadzający wodę do instalacji ogrodowej i odkręć wszystkie krany, aby pozbyć się wody, która zamarzając, może rozsadzić rury. Unikając zagięć, umieść wąż ogrodowy w suchym pomieszczeniu zabezpieczonym przed mrozem.

Kosiarki. Oczyszczyć korpus i noże, które należy także naostrzyć i pokryć środkiem konserwującym. W przypadku konserwacji kosiarki spalinowej nie odwracaj jej ani nie przechylaj na bok – możesz jedynie odchylić ją trochę do tyłu. Tego typu sprzęt najlepiej oddać do zabezpieczenia specjalistom, gdyż sposób konserwacji różni się w zależności od modelu kosiarki spalinowej.

Kalendarz prac jesiennych w ogrodzie

WRZESIEŃ

- Zbiory warzyw ciepłolubnych (papryki, pomidorów, ogórków), warzyw korzeniowych (marchwi, pietruszki, buraków i selerów), innych warzyw (dyni, cukinii, kabaczków), jesiennych owoców (gruszek, jabłek, śliwek, winogron), plonów roślin powtarzających owocowanie (truskawek, malin, jeżyn) oraz innych plonów (także tych niedojrzałych).
- Zbiory cebuli na przechowanie zimą oraz orzechów leszczyny i orzecha włoskiego.
- Regularne nawadnianie warzyw do jesiennego zbioru.
- Usuwanie powiędłych resztek roślin jednorocznych oraz opadłych owoców spod drzew i krzaków.
- Przygotowanie podłoża pod jesienne sadzenie drzew i krzewów (przekopywanie gleby).
- Wysiew nasion do gruntu: buraków, szpinaku, sałaty roszponki.

PAŹDZIERNIK

- Zbiory późnych odmian warzyw (kapusty, kalafiora, marchwi, rzodkiewki, brokułów, rzepy) i wszystkich plonów pomidorów (także tych niedojrzałych).
- Przekopywanie gleby i wzbogacanie podłoża kompostem, obornikiem czy nawozami.
- Przesadzanie wybranych gatunków z gruntu do pojemników oraz sadzenie wybranych gatunków drzew i krzewów owocowych.
- Zabezpieczanie warzyw korzeniowych przed nadejściem mrozów.
- Usuwanie uschniętych owoców z koron drzew i opadłych spod drzew oraz wycinanie objętych chorobą gałęzi drzew i krzewów.
- Profilaktyczny oprysk drzewek owocowych narażonych na pozimowe choroby.

LISTOPAD

- Ostatni zbiór przed zimą (kapusty, porów).
- Oczyszczanie grządek z opadających z drzew i krzewów liści.
- Przekopywanie gleby i wzbogacanie ziemi w składniki odżywcze.
- Wysiew do gruntu nasion warzyw ozimych: marchwi, pietruszki, kopru.
- Zabezpieczenie nowo posadzonych roślin przed mrozem (np. poprzez kopczykowanie, okrywanie).

- Kontynuacja profilaktycznego oprysku wrażliwych drzewek owocowych (np. brzoskwiń, moreli, jabłoni).